

PRACA POGLĄDOWA

**Komentarz botaniczny do roślin leczniczych
i surowców roślinnych wymienionych
w Farmakopei polskiej VIII.
Część I**

A botanical commentary to the medicinal plants and herbal
stock mentioned in the 8th Pharmacopoeia of Poland.
Part 1

Barbara Bacler-Żbikowska, Jacek Drobnik

STRESZCZENIE

Praca krytycznie zestawia gatunki roślin leczniczych wymieniane w monografiach wszystkich surowców i substancji leczniczych roślinnego pochodzenia zamieszczonych w *Farmakopei polskiej VIII*. Uwzględniając współczesne poglądy taksonomiczne, w dziele tym wymienia się obecnie nie mniej niż 213 gatunków roślin naczyniowych, 1 gatunek grzyba (porost), 3 gatunki brunatnic oraz wzmiankowanych jest kilka wyższych taksonów spośród roślin naczyniowych i krasnorostów.

SŁOWA KLUCZOWE

rośliny lecznicze, surowce roślinne, Farmakopea polska

ABSTRACT

The paper provides critical compilation related with the medicinal plant species mentioned in all monographs of plant-derived stock and substances published in the *8th Polish Pharmacopoeia*. Having considered contemporary taxonomic regulations, the above work contains not less than 213 species of vascular plants, 1 fungus (a lichen), 3 species of brown algae. It also mentions some higher taxa of vascular plants and red algae.

KEY WORDS

medicinal plants, herbal stock, Pharmacopoeia of Poland

Katedra i Zakład
Botaniki Farmaceutycznej i Zielarstwa
Wydziału Farmaceutycznego z Oddziałem
Medycyny Laboratoryjnej
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego
w Katowicach

ADRES

DO KORESPONDENCJI:

Dr n. farm. Barbara Bacler-Żbikowska
Katedra i Zakład
Botaniki Farmaceutycznej i Zielarstwa
Wydziału Farmaceutycznego z Oddziałem
Medycyny Laboratoryjnej
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego
w Katowicach
ul. Ostrogórska 30
41-200 Sosnowiec
tel. 32 364 13 60 do 63
e-mail: drobnik@onet.pl,
bbacler@sum.edu.pl

Ann. Acad. Med. Siles. 2011, 65, 1-2, 48-60
Copyright © Śląski Uniwersytet Medyczny
w Katowicach
ISSN 0208-5607

WSTĘP

Przynależność gatunkowa naturalnych surowców leczniczych jest tradycyjnym zagadnieniem, którym interesuje się farmakognozja i towaroznawstwo zielarskie. Gatunki macierzyste dostarczające niektórych surowców leczniczych nie są jednak określone wprost. Ponadto czasami dane w farmakopeach nie oddają postępu badań nad klasyfikacją roślin. Niniejsza praca skupia się więc na tym zagadnieniu. Farmakopea określa podstawowe wymagania jakościowe oraz metody badań surowców i produktów leczniczych i ich opakowań oraz surowców farmaceutycznych.

Do 2008 roku ukazało się siedem numerowanych wydań farmakopei polskiej:

- *Pharmacopoea Regni Poloniae*, nazywana potocznie *Farmakopeą polską I*, wydana w 1817 r. [1], po niej obowiązywały farmakopee państw zaborczych, w tym tzw. *Farmakopee szpitalne* (np. 1838, 1860).
- *Farmakopea polska II* (1937, dodruk 1946),
- *Farmakopea polska III* (1954),
- *Farmakopea polska IV* – tom 1 (1965), tom 2 (1970),
- *Farmakopea polska V* – tomy 1–5 (1990, 1993, 1996, 1998, 1999), wraz z suplementem (1995),
- *Farmakopea polska VI* (2002) z suplementem (2005); stanowi komplikację tomów FP V, z poprawkami, to ostatnia polska farmakopea „narodowa”,
- *Farmakopea polska VII* (2007) będąca tłumaczeniem *Farmakopei europejskiej 5.x*, ukazał się tylko pierwszy tom z suplementem, potem rozpoczęto prace nad FP VIII, ze względu na ukazanie się *Farmakopei europejskiej 6.0*.

Z chwilą wejścia do Unii Europejskiej Polska została zobowiązana do ratyfikacji *Konwencji o opracowaniu Farmakopei europejskiej*. Od 2006 r. uczestniczymy w pracach Komisji ds. Farmakopei Europejskiej. Zgodnie z postanowieniami *Konwencji o opracowaniu farmakopei europejskiej*, kraje Unii zobligowano do podjęcia działań zmierzających do zapewnienia, aby monografie *Farmakopei europejskiej* stały się oficjalnymi standardami stosowanymi w poszczególnych krajach, zastępując wymagania farmakopej narodowych. Wprowadzenie do *Farmakopei polskiej* polskojęzycznej wersji wymagań *Farmakopei europejskiej* stało się sposobem realizacji wymagań ww. Konwencji. Od

1 stycznia 2008 r. obowiązuje w Unii Europejskiej nowe, 6. wydanie *Farmakopei europejskiej*, którego polska wersja opublikowana została jako 8. wydanie *Farmakopei polskiej* (FP VIII).

Zgodnie z prawem farmaceutycznym, monografie nieposiadające odpowiedników w *Farmakopei europejskiej* (monografie narodowe) opublikowane są w wersji obowiązującej w części podstawowej wydania VI *Farmakopei polskiej* (FP VI z 2002 r.) i powinny być stosowane zgodnie ze wskazówkami podanymi we *Wstępie* do tomu 1 FP VII. W związku z tym monografie oraz niektóre działy zamieszczone w części podstawowej wydania *Farmakopei polskiej VI*, nieposiadające odpowiedników w *Farmakopei europejskiej* i *Farmakopei polskiej VII* (w tym monografie preparatów galenowych), pozostają nadal obowiązujące.

Farmakopea polska VIII jest dokładnym przekładem *Farmakopei europejskiej 6*. Suplementy z 2009 i 2010 zawierają teksty i monografie nowe, tzn. wcześniej niezamieszczone, oraz materiały znowelizowane. Teksty te w całości zastępują tym samym odpowiednie teksty FP VIII z 2008 r. W *Suplementach* zastosowano kontynuację numeracji stron z FP VIII, ponieważ stanowią one integralną część tej publikacji. Od 2009 r. rozpoczęto aktualizację (zgodnie z wymogami ogólnymi i metodyką FP VIII/Ph. Eur.) grupy 140 monografii narodowych, w tym 10 monografii substancji roślinnych, opublikowanych w części podstawowej FP VI z 2002 r.

W *Suplemencie 2009* FP VIII wprowadzono nowy dział pt. *Monografie narodowe*, zawierający monografię dotyczącą wody (*Aqua pro usu officinale*). W *Suplemencie 2010* dział ten rozszerzono o dalsze monografie, w tym 14 opisujących mieszanki ziołowe i 5 dotyczących substancji roślinnych, wchodzących w ich skład, których monografii brak w FP VIII/Ph.Eu. *Suplement 2010* stanowi aktualizację części podstawowej FP VIII z 2008 r. i *Suplementu 2009* w zakresie zmian i uzupełnień opublikowanych w suplementach 6.6–6.8 *Farmakopei europejskiej*, zamykając 6. wydanie tego dzieła.

Od 1 stycznia 2011 roku zaczęła obowiązywać *Farmakopea europejska 7*. Do tej pory ukazały się Ph.Eu. 7.0–7.2. W kolejnym wydawnictwie *Farmakopei polskiej* planowana jest publikacja dalszych monografii narodowych.

CEL PRACY

Praca prezentuje zbiór roślin leczniczych wymienionych w *Farmakopei polskiej VIII* i jej su-

plementach opublikowanych do końca 2010 r. O ile farmakopea prezentuje je poprzez monografię kolejnych *surowców leczniczych*, my zestawiamy te dane w ujęciu gatunkowym, odpowiadamy więc na pytanie o zestaw *gatunków roślin leczniczych* stosowanych obecnie w farmacji w Unii. Ze względu na obszerność, pracę podzielono na 3 części:

W Części I ujęto: wstęp i metodykę oraz monografię surowców z podanymi gatunkami macierzystymi (A): *Artemisia – Hypericum*.

Część II poświęcona jest *Illicium – Zingiber*.

W Części III zebrano: monografie surowców określające jedynie rodzaj roślin macierzystych (B), monografie surowców i substancji pochodzenia roślinnego bez określonych gatunków i rodzajów macierzystych (C), monografie surowców roślinnych dla preparatów homeopatycznych (D), monografie narodowe (E) oraz podsumowanie.

ZAGADNIENIA TAKSONOMICZNE

Pozycję taksonomiczną roślin leczniczych wymienianych w FP VIII sprawdzono lub poprawiono za wiodącymi źródłami taksonomicznymi, dla roślin naczyniowych w szczególności *The Linnaean Plant Name Typification Project* [2] i *World Checklist of Selected Plant Families* [3], a także *GRIN Taxonomy for Plants* [4]. Dla glonów (gatunki i rodziny) korzystano z bazy *AlgaeBase* [5]. Dla nazw i autorstwa rodzin roślin kwiatowych korzystano z krytycznego wykazu [6]. Źródłem normatywnym dla słabo rozpowszechnionych nazw gatunkowych polskich był słownik [7]. W tekście zamieszczono ważniejsze synonimy, pod jakimi rośliny występują w farmakopei

lub innych szeroko rozpowszechnionych źródłach farmaceutycznych.

Skróty: *s.l.* (łac. *sensu lato*) ‘w szerokim znaczeniu’, *s. str.* (łac. *sensu stricto*) ‘w wąskim znaczeniu’, *aggr.* – gatunek zbiorowy (pojęcia z zakresu taksonomii); [] – nawiasy kwadratowe obejmują nieobowiązujące (synonimiczne) łacińskie nazwy gatunkowe. ang. – nazwa angielska; fr. – nazwa francuska, popr. – poprawnie, *subsp.* – podgatunek, *var.* – odmiana, *sp.* – rodzaj bez podania gatunku, *spp.* – więcej gatunków z podanego rodzaju. Format numeru monografii surowca lub preparatu w FP VIII jest następujący:

MM/RRRR:NNNN {(zmieniona (W.S))}

gdzie: MM – miesiąc opublikowania, RRRR – rok opublikowania, NNNN – stały numer monografii, W – numer wydania farmakopei, S – numer suplementu: 1, 2, 3..., wartość 0 oznacza główny wolumin.

Niezmienna część NNNN służy do powiązania kolejnych nowelizacji tekstu danej monografii. Opcjonalna część w {} oznacza nowelizację monografii obowiązującą od daty opublikowania podanego suplementu.

Listę taksonów podzielono zatem na: zidentyfikowane gatunki (części A, D, E), zidentyfikowane rodzaje (część B), monografie bez wskazanych rodzajów (część C). Niektóre monografie z grup A i B zawierają jednak określenia rozszerzające przynależność taksonomiczną rośliny macierzystej poza wskazany gatunek, dopuszczając stosowanie:

- innych pokrewnych gatunków, podgatunków lub odmian,
- gatunków drobnych znajdujących się w obrębie taksonów zbiorowych (*species aggregata*, skrót *aggr.*),

Tabela 1. Zapisy użyte w *Farmakopei polskiej VIII* rozszerzające dopuszczalną przynależność taksonomiczną surowca leczniczego

Table 1. Regulations used in *Pharmacopoea of Poland Ed. 8* which expand the permissible species identity of the medicinal stock

	Zapis		
	<i>sensu lato, sensu latiore</i> (takson w szerokim znaczeniu, bez rozróżniania gatunków drobnych) oraz gatunki zbiorowe (<i>aggr.</i>)	„i inne gatunki”	„oraz mieszańce” [międzygatunkowe]
Taksony	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Alchemilla vulgaris</i> L. – przywrotniki^{a)} • <i>Centaureum erythraea</i> Rafn – centuria pospolita • <i>Cetraria islandica</i> (L.) Ach. – tarczownica islandzka • <i>Plantago lanceolata</i> L. – babka lancetowata • <i>Polygonum aviculare</i> L. – rdest ptasi • <i>Taraxacum officinale</i> F. H. Wigg. <i>aggr.</i> – mniszek lekarski • <i>Thymus serpyllum</i> L. – macierzanka piaskowa • <i>Valeriana officinalis</i> L. – kozłek lekarski 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Acacia</i> Mill. – akacja • <i>Astragalus</i> L. – traganek • <i>Commiphora</i> Jacq. – mirnik • <i>Gossypium</i> L. – bawełna • <i>Melaleuca</i> L. • <i>Rosa</i> L. – róża • <i>Salix</i> L. – wierzba 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Aloë</i> L. – aloes^{b)} • <i>Cinchona</i> L. – chinowiec^{c)} • <i>Crataegus</i> L. – głóg • <i>Rheum</i> L. – rzewień

- mieszańców powstałych w wyniku krzyżowania się (w warunkach naturalnych lub w uprawie) wskazanych roślin macierzystych bądź wskazanej rośliny macierzystej i innych niepodanych gatunków.

Taksony roślin (rodzaje i gatunki), których dotyczą takie zapisy, zestawiono w tabeli 1.

- a) Zawilosci taksonomiczne opisano w haśle → [*Alchemilla vulgaris* L.] (w części B).
- b) Zagadnienie odmian u dopuszczonych gatunków z rodzaju *Aloë* opisano w haśle → *Aloë ferox* Mill. (część A).
- c) Zagadnienie odmian u dopuszczonych gatunków z rodzaju *Cinchona* opisano w haśle → *Cinchona pubescens* Vahl (część A)

WYKAZ TAKSONÓW ROŚLIN LECZNICZYCH

A. MONOGRAFIE SUROWCÓW Z PODANYMI GATUNKAMI MACIERZYSTYMI

Część 1: AGROPYRON – HYPERICUM

Agropyron repens (L.) Beauv. – synonim nazwy → *Elymus repens* (L.) Gould

Aloë barbadensis Mill. – synonim nazwy → *Aloë vera* (L.) Burm. fil.

Artemisia absinthium L. – bylica piołun, rodzina *Asteraceae* Brecht. et J. Presl – astrowate.

- Monogr. nr 01/2008:1380 zmieniona (6.0) (tom 1), nazwa surowca: *Absinthii herba* – ziele piołunu, ang. *wormwood*; fr. *absinthe*.

Acacia senegal Willd – opisana wraz z → *Acacia seyal* Del.

Acacia seyal Del. – akacja seyal, *A. senegal* Willd. – akacja senegalska „i inne gatunki z Afryki”, rodzina *Fabaceae* Lindl. – bobowate. Dostarczają równorzędnych surowców.

- Monogr. nr 01/2009:0307 (Suplement 2009), zastępuje monografię 07/2008:0307 (z tomu 1). Nazwa surowca: *Acaciae gummi* – guma arabska, ang. *acacia*; fr. *gomme arabique*. Surowcem jest stwardniała na powietrzu gumowata wydzielina wyciekająca z naciętych pni i gałęzi.
- Monogr. nr 01/2009:0308 (Suplement 2009), zastępuje monografię 07/2008:0308 (z tomu 1). Nazwa surowca: *Acaciae gummi dispersione desiccatum* – guma arabska suszona rozpyłowo, ang. *spray-dried acacia*; fr. *nébulisat de gomme arabique*. Gumę arabską suszoną rozpyłowo otrzymuje się z roztworu tej gumy.

- Monogr. nr 01/2009: 0308 zmieniona (6.8) (Suplement 2010), zastępuje monografię 01/2009: 0308 (z Suplementu 2009).

Allium sativum L. – czosnek siewny, rodzina *Alliaceae* J. Agardh – czosnkowate. Patrz także rozdział D w części III tej pracy.

- Monogr. nr 01/2008:1216 zmieniona (6.0) (tom 1), nazwa surowca: *Allii sativi bulbi pulvis* – sproszkowana cebula czosnku, ang. *garlic powder*; fr. *poudre d'ail*.

Aloë vera (L.) Burm. fil. [= *A. barbadensis* Mill.] – aloes barbadoski, rodzina *Asphodelaceae* Juss. – złotogłowowate

- Monogr. nr 01/2008:0257 zmieniona (6.0) (tom 1). Nazwa surowca: *Aloe barbadensis* [popr. *Aloë...*] – alona barbadoska; ang. *Barbados aloes*; fr. *aloés des Barbades*. Surowcem jest sok z liści.

- Monogr. nr 01/2008:0259 (tom 1). Nazwa preparatu: *Aloes extractum siccum normatum* [popr. *Aloës...*] – wyciąg suchy standaryzowany z alony; ang. *aloes dry extract, standardised*; fr. *extrait sec titré d'aloës*. Równorzędny preparat sporządza się z gatunku → *Aloë ferox* Mill. – aloesu uzbrojonego „i jego mieszańców”.

Aloë ferox Mill. – aloes uzbrojony „i jego mieszańce”, *Aloë vera* (L.) Burm. fil. [= *A. barbadensis* Mill.] – aloes barbadoski [i inne gatunki], rodzina *Asphodelaceae* Juss. – złotogłowowate. Dostarczają równorzędnego surowca. Nie są jednak znane żadne taksony mieszańcowe tworzone przez *A. ferox*, natomiast wyróżniono dawniej w jego obrębie trzy odmiany (były to: [var. *galpinii* (Baker) Reynolds], [var. *subferox* (Spreng.) Baker] i [var. *incurva* Baker]), obecnie uznane za reprezentujące gatunek nominatywny [3].

- Monogr. nr 01/2008:0258 zmieniona (6.0) (tom 1). Nazwa surowca: *Aloe capensis* [popr. *Aloë capensis*] – alona przyławkowa; ang. *Cape aloë*; fr. *aloés du Cap*.

- *Aloë vera* dostarcza też alony barbadoskiej (zob. → *Aloë vera* (L.) Burm. fil.).

Arnica montana L. – arnika górską, rodzina *Asteraceae* Brecht. et J. Presl – astrowate.

- Monogr. nr 04/2008:1391 zmieniona (6.3) (Suplement 2009), zastępuje monografię 04/2008:1391 (z tomu 1). Nazwa surowca: *Arnicae flos* – kwiat arniki [surowcem są kwiaty jęczyczkowe wyrwane z koszyczków]; ang. *arnica flower*; fr. *fleur d'arnica*.
- Monogr. nr 01/2008:1391 zmieniona (6.3) (Suplement 2009), zastępuje monografię 01/2008:1391 (z tomu 1). Nazwa preparatu:

- Arnicae tinctura* – nalewka z kwiatu arniki; ang. *arnica tincture*; fr. *teinture d'arnica*.
- Astragalus gummifer* Labill – traganek gumodajny „oraz niektóre inne gatunki z rodzaju *Astragalus* L. z Azji zachodniej”, rodzina *Fabaceae* Lindl. – bobowate.
- Monogr. nr 01/2009:0532 (Suplement 2009), zastępuje monografię nr 01/2008:0532 (z tomu 1). Nazwa surowca: *tragacantha* – tragakanta, ang. *tragacanth*; fr. *gomme adragante*.
- Agrimonia eupatoria* L. – rzepik pospolity, rodzina *Rosaceae* Juss. – różowate.
- Monogr. nr 01/20008:1587 zmieniona (6.0) (tom 1), nazwa surowca: *Agrimoniae herba* – ziele rzepiku, ang. *agrimony*; fr. *aigremoine*.
- Achillea millefolium* L. – krwawnik pospolity, rodzina *Asteraceae* Brecht. et J. Presl – astrowate.
- Monogr. nr 07/2010:1382 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1382 zmienioną (6.0) (z tomu 2), nazwa surowca: *Millefolii herba* – ziele krwawnika, ang. *yarrow*; fr. *achillée millefeuille*.
- Aloysia cirtodora* Palau [= *A. triphylla* (L'Hér) Britton; *Lippia citrodora* Kunth] – witułka cytrynowa, rodzina *Verbenaceae* J. St.-Hil. – werbenowate.
- Monogr. 01/2008:1834 zmieniona (6.3) (Suplement 2009), zastępuje monografię nr 01/2008:1834 zmienioną (6.0) (z tomu 3), nazwa surowca: *Verbenae citriodoratae folium* – liść witułki cytrynowej; ang. *lemon verbena leaf*; fr. *feuille de verveine odorante*.
- Aloysia triphylla* (L'Hér) Britton – synonim nazwy → *Aloysia cirtodora* Palau
- Althaea officinalis* L. – prawoślaz lekarski, rodzina *Malvaceae* Juss. – ślázowate.
- Monogr. nr 07/2010:1856 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1856 zmienioną (6.0), nazwa surowca: *Althaeae folium* – liść prawoślazu, ang. *marshmallow leaf*; fr. *feuille de guimauve*
 - Monogr. nr 07/2010:1126 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1126 zmienioną (6.0), nazwa surowca: *Althaeae radix* – korzeń prawoślazu, ang. *marshmallow root*; fr. *racine de guimauve*
- Angelica archangelica* L. [= *Archangelica officinalis* Hoffm.] – dzięgiel litwor (= arcydzięgiel litwor), rodzina *Apiaceae* Lindl. – selerowate.
- Monogr. nr 01/2008:1857 zmieniona (6.0), tom 1. Nazwa surowca: *Angelicae radix* – korzeń arcydzięgiela; ang. *angelica root*; fr. *racine d'angélique*.
- Anthemis nobilis* L. – synonim nazwy → *Chamaemelum nobile* (L.) All.
- Arachis hypogaea* L. – orzacha ziemna, rodzina *Fabaceae* Lindl. – bobowate.
- Monogr. nr 07/2010:1171 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1171 zmienioną (6.2) (tom 1), nazwa surowca: *Arachidis oleum hydrogenatum* – olej arachidowy uwodorniony, ang. *arachis oil, hydrogenated*; fr. *huile hydrogénée d'arachide*
 - Monogr. nr 01/2010:0263 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:0263 (tom 1), nazwa surowca: *Arachidis oleum raffinatum* – olej arachidowy oczyszczony, ang. *arachis oil, refined*; fr. *huile raffinée d'arachide*
- Archangelica officinalis* Hoffm. – synonim nazwy → *Angelica archangelica* L.
- Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng. – mącznica lekarska, rodzina *Ericaceae* Juss. – wrzósowate.
- Monogr. nr 01/2008:1054 (tom 3), nazwa surowca: *Uvae ursi folium* – liść mącznicy, ang. *bearberry leaf*; fr. *feuille de busserole*.
- Ascophyllum nodosum* (L.) Le Jolis – opisany wraz z → *Fucus vesiculosus* L.
- Atropa belladonna* L. – pokrzyk wilcza jagoda, rodzina *Solanaceae* Juss. – psiankowate.
- Monogr. nr 01/2009:1294 (Suplement 2009) zastępuje monografię nr 01/2008:1294 (tom 1), nazwa preparatu: *Belladonnae folii extractum siccum normatum* – suchy wyciąg standaryzowany z liścia pokrzyku, ang. *belladonna leaf dry extract, standardized*; fr. *extrait sec titré de feuille de belladone*.
 - Monogr. nr 01/2008:1812 (tom 1), nazwa preparatu: *Belladonnae folii tinctura normata* – nalewka standaryzowana z liścia pokrzyku, ang. *belladonna leaf tincture, standardized*; fr. *tincture titrée de feuille de belladone*.
 - Monogr. nr 04/2010:02221 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:0221 zmienioną (6.0), nazwa surowca: *Belladonnae folium* – liść pokrzyku, ang. *belladonna leaf*; fr. *feuille de belladone*.
 - Monogr. nr 01/2008:0222 (tom 1), nazwa surowca: *Belladonnae pulvis normatus* –

- proszek standaryzowany z liścia pokrzyku, ang. *belladonna prepared*; fr. *poudre titrée de belladone*.
- Ballota nigra** L. – mierznicza czarna, rodzina *Lamiaceae* Martinov – jasnotowate.
- Monogr. nr 01/2008:1858 zmieniona (6.0) (tom 1), nazwa surowca: *Ballotae nigrae herba* – ziele mierznicy, ang. *black horehound*; fr. *ballote noire*.
- Betula pendula** Roth – brzoza brodawkowata i **B. pubescens** Ehrh. – brzoza omszona, rodzina *Betulaceae* A. Gray – brzozowate.
- Monogr. nr 07/2008:1174 (tom 1), nazwa surowca: *Betulae folium* – liść brzozy, ang. *birchleaf*; fr. *feuille de bouleau*.
- Betula pubescens** Ehrh. – opisana wraz z → **Betula pendula** Roth
- Borago officinalis** L. – ogórecznik lekarski, rodzina *Boraginaceae* Juss. – ogórecznikowate.
- Monogr. nr 01/2010:2105 (Suplement 2010) zastępuje monografię 01/2008:2105 (z tomu 1), nazwa surowca: *Boraginis officinalis oleum raffinatum* – olej z ogórecznika lekarskiego oczyszczony, ang. *refined borage oil, refined starflower oil*; fr. *huile raffinée de bourrache*.
- Boswellia serrata** Roxb. – kadzidłowiec indyjski, rodzina *Burseraceae* Kunth – osoczyńcowate.
- Monogr. nr 01/2008:2310 zmieniona (6.0) (tom 3), nazwa surowca: *olibanum indicum* – gumożywica *B. serrata* (= oliban indyjski), ang. *Indian frankincense*; fr. *encens indien*.
- Brassica campestris** L. [var. *oleifera* auct.] – opisana wraz z → **Brassica napus** L.
- Brassica napus** L. – kapusta rzepek i **B. campestris** L. [var. *oleifera* auct.] – rzepek, rzepa oleista, rodzina *Brassicaceae* Burnett – kapustowate. Dostarczają równorzędny surowca.
- Monogr. nr 01/2010:1369 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1369 zmienioną (6.2) (z tomu 3). Nazwa surowca: *Rapae oleum raffinatum* – olej rzepakowy oczyszczony; ang. *refined rapeseed oil*; fr. *huile raffinée de colza*.
- Calendula officinalis** L. – nagietek lekarski, rodzina *Asteraceae* Brecht. et J. Presl – astrowate.
- Monogr. nr 01/2008:1297 (tom 1), nazwa surowca: *Calendulae flos* – kwiat nagietka, ang. *calendula flower*; fr. *souci*.
- Capsicum annum** L. var. *minimum* (Mill.) Haeiser – pieprzowiec roczny odmiana drobnowocowa oraz **C. frutescens** L. – pieprzowiec krzewiasty, rodzina *Solanaceae* Juss. – psiankowate.
- Monogr. nr 07/2008:1859 (tom 1), nazwa surowca: *Capsici fructus* – owoc pieprzowca, ang. *capsicum*; fr. *piment de Cayenne*.
 - Monogr. nr 01/2008:2336 (tom 1), nazwa surowca: *Capsici oleoresina raffinata et quantificata* – olejożywica z owoców pieprzowca oczyszczona i kwantyfikowana, ang. *capsicum oleoresin, refined and quantified*; fr. *oléoresine raffinée et quantifiée de piment de Cayenne*.
 - Monogr. nr 01/2008:2337 (tom 1), nazwa surowca: *Capsici tinctura normata* – nalewka standaryzowana z owoców pieprzowca, ang. *capsicum tincture, standardised*; fr. *teinture titrée de piment de Cayenne*
- Capsicum frutescens** L. – opisana wraz z → **Capsicum annum** L. var. *minimum* (Mill.) Haeiser
- Carapichea ipecacuanha** (Brot.) L. Anderson – wymiotnica prawdziwa [= *Cephaëlis ipecacuanha* (Brot.) A. Rich.; *Ceph. acuminata* Karsten] „lub mieszanina obu gatunków”, rodzina *Rubiaceae* Juss. – marzanowate. Oba wymienione synonimy, uważane dawniej za dwa równorzędne gatunki macierzyste uznano obecnie za jeden gatunek.
- Monogr. nr 01/2008:1875 (tom 2). Nazwa preparatu: *Ipecacuanhae extractum fluidum normatum* – wyciąg płynny standaryzowany z ipekakuany; ang. *ipecaquanha liquid extract, standardised*; fr. *extrait fluide titré d'ipécaquanha*.
 - Monogr. nr 01/2008:0093 (tom 2). Nazwa surowca: *Ipecacuanhae pulvis normatus* – proszek standaryzowany z ipekakuany; ang. *ipecaquanha, prepared*; fr. *poudre titrée d'ipécaquanha*.
 - Monogr. nr 01/2008:0094 zmieniona (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *Ipecacuanhae radix* – korzeń ipekakuany; ang. *ipecaquanha root*; fr. *racine d'ipécaquanha*.
 - Monogr. nr 01/2008:1530 (tom 2). Nazwa preparatu: *Ipecacuanhae tinctura normata* – nalewka standaryzowana z ipekakuany; ang. *ipecaquanha tincture, standardised*; fr. *teinture titrée d'ipécaquanha*.
- Carthamus tinctorius** L. – krokosz barwierski, rodzina *Asteraceae* Brecht. et J. Presl – astrowate.
- Monogr. nr 01/2008:2386 zmieniona (6.4) (Suplement 2009) zastępuje monografię nr 01/2008: 2386 (tom 1), zastępuje monografię 01/2008:2386 (tom 1), nazwa surowca: *Carthami flos* – kwiat karkoszu, ang. *safflower flower*; fr. *fleur de carthame*.

- Monogr. nr 01/2010:2088 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:2088 (tom 1), nazwa surowca: *Carthami oleum raffintum* – olej korkoszo-
wy oczyszczony, ang. *refined safflower oil*;
fr. *huile raffinée de carthame*.
- Carum carvi** L. – kminek pospolity, rodzina
Apiaceae Lindl. – selerowate.
- Monogr. nr 01/2008:1080 (tom 1). Nazwa
surowca: *Carvi fructus* – owoc kminku; ang.
caraway fruit; fr. *carvi*.
- Monogr. nr 01/2008:1817 (tom 1). Na-
zwa surowca: *Carvi aetheroleum* – olejek
eteryczny kminkowy; ang. *caraway oil*; fr.
huile essentielle de carvi.
- Cassia acutifolia* Delile – synonim nazwy →
Senna alexandrina Mill.
- Cassia angustifolia* Vahl – synonim nazwy →
Senna alexandrina Mill.
- Cassia senna* L. – synonim nazwy → **Senna
alexandrina** Mill.
- Centaurium erythraea** Rafn *sensu lato*, tj. co
najmniej wraz z dwoma podgatunkami: subsp.
majus (Hoffm. et Link) Lainz i subsp. **suffruti-
cosum** (Griseb.) Greuter – centuria pospolita,
rodzina *Gentianaceae* Juss. – goryczkowate.
- Monogr. nr 01/2008: 1301 **zmieniona**
(6.0) (tom 1). Nazwa surowca: *Centurii her-
ba* – ziele centurii; ang. *centaury*; fr. *petite
centaurée*.
- Centaurium majus* (Hoffm. et Link) Zeltner
– synonim nazwy → **Centaurium erythraea**
Rafn subsp. **majus** (Hoffm. et Link) Lainz
Centaurium suffruticosum (Griseb.) Ronn.
– synonim nazwy → **Centaurium erythraea**
Rafn subsp. **suffruticosum** (Griseb.) Greuter
- Centella asiatica** (L.) Urb. – centella azjatycka,
rodzina *Araliaceae* Juss. – araliowate.
- Monogr. nr 01/2008: 1498 **zmieniona**
(6.0) (tom 1). Nazwa surowca: *Centellae
asiaticae herba* – ziele wąkroty azjatyckiej;
ang. *centella*; fr. *hydrocotyle*.
- Cephaëlis acuminata* Karsten – synonim nazwy
→ **Carapichea ipecacuanha** (Brot.) L. Anders-
son
- Cephaëlis ipecacuanha* (Brot.) A. Rich. – syno-
nim nazwy → **Carapichea ipecacuanha** (Brot.)
L. Andersson
- Cetraria islandica** (L.) Ach. s. l. – tarczownica
islandzka (= płucnica islandzka), rodzina *Par-
meliaceae* Zenker – tarczownicowate.
- Monogr. nr 07/2010:1439 (Suplement
2010) zastępuje monografię 01/2008:1439
zmieniona (6.0) (tom 2). Nazwa surowca:
Lichen islandicus – porost islandzki, ang.
Iceland moos; fr. *lichen d’Islande* (surow-
cem jest plecha).
- Chamaemelum nobile** (L.) All. [= *Anthemis no-
bilis* L.] – rumian rzymski, rodzina *Asteraceae*
Bercht. et J. Presl – astrowate. Surowca dostar-
czają tylko uprawne odmiany o koszyczkach
„pełnych” (tj. o zwiększonej liczbie kwiatów
języczkowych).
- Monogr. nr 01/2008: 0380 **zmieniona**
(6.0) (tom 1). Nazwa surowca: *Chamomil-
lae romanae flos* – kwiat rumianu rzymskie-
go; ang. *Roman chamomille flower*; fr. *fleur
de chamomille romaine*.
- Chamomilla recutita* (L.) Rausch. – synonim
nazwy → **Matricaria chamomilla** L.
- Chelidonium majus** L. – glistnik jaskółcze
ziele, rodzina *Papaveraceae* Juss. – makowate.
- Monogr. nr 01/2008: 1861 **zmieniona**
(6.0) (tom 1), nazwa surowca: *Chelidonii
herba* – ziele glistnika, ang. *greatercelandi-
ne*; fr. *chélidoine*.
- Cinchona calisaya** Wedd. – opisana wraz z →
Cinchona pubescens Vahl
- Cinchona hirsuta** Ruiz et Pav. – opisana wraz
z → **Cinchona pubescens** Vahl
- Cinchona ledgeriana* Moens ex Trimen – syno-
nim nazwy → **Cinchona calisaya** Wedd.
- Cinchona macrocalyx** Pav. ex DC. – opisana
wraz z → **Cinchona pubescens** Vahl
- Cinchona officinalis** L. – opisana wraz z →
Cinchona pubescens Vahl
- Cinchona pubescens** Vahl [= *C. succirubra* Pav.]
– chinowiec soczystoczerwony, **C. calisaya**
Wedd. [= *C. ledgeriana* Moens ex Trimen] – chi-
nowiec żółty „lub ich odmiany i mieszańce”,
rodzina *Rubiaceae* Juss. – marzanowate. Podane
gatunki wg obecnych poglądów taksonomicznych
na rodzaj *Cinchona* L. nie zawierają
subtaksonów w randze odmian. Dawniej wy-
różniane ich odmiany okazały się w większości
pozbawione wartości taksonomicznej, a kilka
reprezentuje obecnie odrębne gatunki [3]:
- A. Chinowiec soczystoczerwony **C. pubescens**
Vahl:
 - a. odmiany obecnie niewyróżniane, równe
gatunkowi nominatywnemu: [var. *cor-
data* DC.], [var. *ovata* (Ruiz et Pav.) DC.],
[var. *pelletieriana* (Wedd.) Wedd.], [var.
purpurea (Ruiz et Pav.) Wedd.].
 - b. odmiany reprezentujące odrębne gatu-
nki: [var. *heterophylla* Pav. ex DC.] to **Cin-
chona macrocalyx** Pav. ex DC., zaś [var.
hirsuta (Ruiz et Pav.) DC.] to **Cinchona
hirsuta** Ruiz et Pav.
- B. Chinowiec żółty **C. calisaya** Wedd.:

- a. odmiany obecnie niewyróżniane, równe gatunkowi nominatywnemu: [var. *boliviana* Wedd.], [var. *ledgeriana* Howard], [var. *microcarpa* Wedd.], [var. *vera* Wedd.].
- b. odmiana reprezentująca inny gatunek: [var. *josephiana* Wedd.] to chinowiec lekarski *C. officinalis* L.

W świetle wykazanych faktów listę gatunków macierzystych dopuszczonych przez FP VIII można więc rozszerzyć o chinowiec lekarski *C. officinalis* L., *C. hirsuta* Ruiz et Pav. oraz *C. macrocalyx* Pav. ex DC. Dostarczają one równorzędnego surowca. Monografie:

- Monogr. nr 07/2008:0174 (tom 1). Nazwa surowca: *Cinchonae cortex* – kora chinowca; ang. *cinchona bark*; fr. *quinquina*.
- Monogr. nr 01/2008:1818 (tom 1). Nazwa preparatu: *Cinchonae extractum fluidum normatum* – [standaryzowany] wyciąg płynny kory chinowej; ang. *cinchona liquid extract, standardised*; fr. *extrait fluide titré de quinquina*.

Cinchona succirubra Pav. – synonim nazwy → *Cinchona pubescens* Vahl

Cinnamomum aromaticum Nees [= *C. cassia* Blume] – cynamonowiec wonny, rodzina *Lauraceae* Juss. – wawrzynowate.

- Monogr. nr 01/2008:1496 (tom 1). Nazwa surowca: *Cinnamoni cassiae aetheroleum* – olejek eteryczny cynamonowca chińskiego, ang. *cassia oil*; fr. *huile essentielle de cannellier*.

Cinnamomum cassia Blume – synonim Nazwy → *Cinnamomum aromaticum* Nees

Cinnamomum verum J. S. Presl [= *C. zeylanicum* Blume] – cynamonowiec cejloński, rodzina *Lauraceae* Juss. – wawrzynowate.

- Monogr. nr 01/2008:0387 (tom 1). Nazwa surowca: *Cinnamomi cortex* – kora cynamonowca cejlońskiego, ang. *cinnamon; cannelle dite de Ceylan*.
- Monogr. nr 01/2008:1501 (tom 1), Nazwa surowca: *Cinnamomi zeylanicum corticis aetheroleum* – olejek eteryczny z kory cynamonowca cejlońskiego, ang. *Ceylon cinnamon bark oil*; fr. *huile essentielle de cannelle dite de Ceylan*.
- Monogr. nr 01.2008:1819 (tom 1). Nazwa preparatu: *Cinnamomi corticis tinctura* – nalewka z kory cynamonowca, ang. *cinnamon tincture*; fr. *teinture de cannelle dite de Ceylan*.
- Monogr. nr 01/2008:1608 (tom 1). Nazwa preparatu: *Cinnamomi zeylanicum folii ae-*

teroleum – olejek eteryczny z liścia cynamonowca cejlońskiego, ang. *cinnamon leaf oil*, fr. *huile essentielle de feuille de cannellier dite de Ceylan*.

Cinnamomum zeylanicum Blume – synonim nazwy → *Cinnamomum verum* J. S. Presl

Citrus aurantium L. var. *amara* Engl. – synonim nazwy → *Citrus aurantium* L. var. *aurantium*
Citrus aurantium L. var. *dulcis* L. – synonim nazwy → *Citrus sinensis* (L.) Osbeck

Citrus aurantium L. var. *aurantium* [= *C. aurantium* L. var. *amara* Engl.] – pomarańcza gorzka, rodzina *Rutaceae* Juss. – rutowate.

- Monogr. nr 01/2008:1604 (tom 1). Nazwa preparatu: *Aurantii amari epicarpium et mesocarpium tinctura* – nalewka z owocni pomarańczy gorzkiej; ang. *bitter-orange-epicarp and mesocarp tincture*; fr. *tincture d'épicarpe et de mésocarpe d'orange amère*.
- Monogr. nr 01/2009:1603 (Suplement 2009), zastępuje monografię 01/2008:1603 (z tomu 1). Nazwa surowca: *Aurantii amari epicarpium et mesocarpium* – owocnia pomarańczy gorzkiej; ang. *bitter-orange-epicarp and mesocarp*; fr. *épicarpe et mésocarpe d'orange amère*.
- Monogr. nr 01/2009:1810 (Suplement 2009), zastępuje monografię 01/2008:1810 zmienioną (6.0) (z tomu 1). Nazwa surowca: *Aurantii amari flos* – kwiat pomarańczy gorzkiej; ang. *bitter-orange flower*; fr. *fleur d'oranger amer*.
- Monogr. nr 01/2008:1175 (tom 3). Nazwa surowca: *Neroli aetheroleum* – olejek eteryczny z kwiatu pomarańczy gorzkiej; ang. *neroli oil*; fr. *huile essentielle de néroli*.

Citrus limon (L.) Burm. fil. – cytryna zwyczajna, rodzina *Rutaceae* Juss. – rutowate.

- Monogr. nr 01/2008:0620 (tom 2). Nazwa surowca: *Limonis aetheroleum* – olejek eteryczny cytrynowy, ang. *lemon oil*; fr. *huile essentielle de citron*.

Citrus reticulata Blanco – mandarynka, rodzina *Rutaceae* Juss. – rutowate.

- Monogr. nr 01/2008:2355 (tom 1), nazwa surowca: *Citri reticulatae aetheroleum* – olejek eteryczny ze świeżych owocni [mandarynki], ang. *mandarin oil*; fr. *huile essentielle de mandarine*.

Citrus sinensis (L.) Osbeck [= *Citrus aurantium* L. var. *dulcis* L.] – pomarańcza chińska, rodzina *Rutaceae* Juss. – rutowate.

- Monogr. nr 01/2008:1811. Nazwa surowca: *Aurantii dulcis aetheroleum* – olejek eteryczny pomarańczy słodkiej; ang. *sweet*

- orange oil*; fr. *huile essentielle d'orange douce*.
- Cocos nucifera** L. – kokosowiec właściwy, rodzina *Arecaceae* Brecht. et J. Presl – palmy.
- Monogr. nr **01/2010:1410** (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1410 (tom 1), nazwa surowca: *Cocois oleum raffinatum* – olej kokosowy oczyszczony, ang. *refined coconut oil*; fr. *huile raffinée de coco*.
- Cola acuminata** (P. Beauv.) Schott et Endl. – opisana wraz z → **Cola nitida** (Vent.) Schott et Endl.
- Cola nitida** (Vent.) Schott et Endl. [= *C. vera* K. Schum.] „i odmiany” oraz **C. acuminata** (P. Beauv.) Schott et Endl. – kola, rodzina *Malvaceae* Juss. – ślázowate. Dostarczają równorzędnego surowca. W obrębie podanych taksonów nie wyróżniano jednak odmian [4]!
- Monogr. nr **01/2008:1504** **zmieniona** (6.0) (tom 1). Nazwa surowca: *Coale semen* [popr.: *Colae embryo* lub *Colae semen excorticatum*] – zarodek kola; ang. *cola*; fr. *kola*. *Commiphora molmol* (Engl.) Engl. – synonim nazwy → **Commiphora myrrha** (Nees) Engl. **Commiphora myrrha** (Nees) Engl. [= *C. molmol* (Eng.) Engl.] – balsamowiec mirra „i inne gatunki *Commiphora*”, rodzina *Burseraceae* Kunth – osoczyńcowate. Rodzaj liczy dalszych 12 gatunków (nieliczne lecznicze); zapis „i inne gatunki” wprowadzono zapewne dla obejścia problemów taksonomicznych w obrębie kilku z nich.
 - Monogr. nr **01/2008:1349** **zmieniona** (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *myrrha* – mirra, ang. *myrrh*; fr. *myrrhe*. [Surowcem jest wydzielina sącząca się z uszkodzonych pni].
 - Monogr. nr **01/2008:1877** (tom 2), nazwa preparatu: *Myrrhae tinctura* – nalewka z mirry; ang. *myrrh tincture*; fr. *teiture de myrrhe*.
- Copernicia cerifera** Mart. – kopernicja woskodajna, rodzina *Arecaceae* Bercht. et J. Presl – palmy.
- Monogr. nr 01/2008:0597 (tom 1), nazwa surowca: *cera carnauba* – wosk carnauba, ang. *carnauba wax*; fr. *cire de carnauba*.
- Coriandrum sativum** L. – kolendra siewna, rodzina *Apiaceae* Lindl. – selerowate.
- Monogr. nr 01/2008:1820 (tom 1), nazwa surowca: *Coriandri aetheroleum* – olejek eteryczny kolendrowy, ang. *coriander oil*; fr. *huile essentielle de coriandre*
 - Monogr. nr **01/2008:1304** **zmieniona** (6.0) (tom 1), nazwa surowca: *Coriandri fructus* – owoc kolendry, ang. *coriander*; fr. *coriandre*
- Crataegus laevigata** (Poir.) DC. – opisany wraz z → **Crataegus monogyna** Jacq.
- Crataegus monogyna** Jacq. – głóg jednoszyjkowy i **C. laevigata** (Poir.) DC. – głóg dwuszyjkowy, rodzina *Rosaceae* Juss. – różowate. Dostarczają równorzędnego surowca – owoców:
- Monogr. nr **01/2008:1220** **zmieniona** (6.0) (tom 1). Nazwa surowca: *Crategi fructus* – owoc głogu, ang. *hawthorn berries*; fr. *baie d'aubépine*.
- Dla innych surowców patrz niżej.
- Crataegus monogyna** Jacq. – głóg jednoszyjkowy, **C. laevigata** (Poir.) DC. – głóg dwuszyjkowy lub ich mieszańce [z innymi gatunkami?], rzadziej także trzy dalsze europejskie gatunki: **C. pentagyna** Waldst. et Kit. ex Willd., **C. nigra** Waldst. et Kit. oraz głóg włoski **C. azarolus** L. Rodzina *Rosaceae* Juss. – różowate. Dostarczają równorzędnego surowca, którym są kwiaty:
- Monogr. nr **01/2010:1432** (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1432 zmienioną (6.0) (z tomu 1). Nazwa surowca: *Crataegi folium cum flore* – kwiat głogu [z liściem. Surowcem jest kwiatostan z kilku najwyższymi liśćmi]; ang. *hawthorn leaf and flower*; fr. *feuille et fleur d'aubépine*.
 - Monogr. nr **01/2008:1864** (tom 1). Nazwa preparatu: *Crategi folii cum flore extractum fluidum quantificatum* – wyciąg płynny kwantyfikowany z kwiatu; ang. *hawthorn leaf and flower liquid quantified extract*; fr. *extrait fluide quantifié de feuille et fleur d'aubépine*.
 - Monogr. nr **01/2010:1865** (Suplement 2010), zastępuje monografię 01/2008:1865 zmienioną (6.0) (z tomu 1). Nazwa preparatu: *Crategi folii cum flore extractum siccum* – wyciąg suchy z kwiatostanu głogu; ang. *hawthorn leaf and flower dry extract*; fr. *extrait sec de feuille et fleur d'aubépine*.
- Owoce głogów opisano w poprzednim haśle.
- Curcuma xanthorrhiza** Roxb., rodzina *Zingiberaceae* Martinov – imbirowate.
- Monogr. nr 01/2008:1441 (tom 1). Nazwa surowca: *Curcumae xanthorrhizae rhizoma* – kłącze kurkumy jawańskiej; ang. *javanese Turmeric*; fr. *temoe lawacq*.
- Cyamopsis tetragonolobus** (L.) Taub., rodzina *Fabaceae* Lindl. – bobowate.
- Monogr. nr **01/2010:1218** (Suplement 2010), zastępuje monografię 01/2008:1218 (z tomu 1). Nazwa surowca: *Cyamopsis*

- seminis pulvis* – [proszek z nasion, dający] gumę guar, ang. i fr. *guar*.
- Monogr. nr **01/2010:0908** (Suplement 2010), zastępuje monografię 01/2008:0908 (z tomu 2). Nazwa substancji: *Guar galactomannanum* – glaktomannan guaru; ang. *guar galactomannan*; fr. *galactomannane du guar*.
- Cymbopogon winteranus*** Jowitt – palczatka Wintera, rodzina *Poaceae* (R. Br.) Barnhart – trawy.
- Monogr. nr **01/2008:1609** (tom 1), nazwa surowca: *Citronellae aetheroleum* – olejek eteryczny cytronelowy; ang. *citronella oil*; fr. *huile essentielle de citronelle*
- Cynara scolymus*** L. – karczoch zwyczajny, rodzina *Asteraceae* Brecht. et J. Presl – astrowate.
- Monogr. nr **01/2010:1866 01/2009:1218** (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1866 zmienioną (6.0) (z tomu 1). Nazwa surowca: *Cynarae folium* – liść karczocha, ang. *arichoke leaf*; fr. *feuille d'artichaut*.
 - Monogr. nr **01/2010:2389** (Suplement 2010), zastępuje monografię nr **01/2009:2389** (z Suplementu 2009). Nazwa preparatu: *Cynarae folii extractum siccum* – wyciąg suchy z liścia karczocha; ang. *artichoke leaf dry extract*; fr. *extrait sec de feuille d'artichaut*.
- Datura stramonium*** L. – bielun dziędzierzawa, rodzina *Solanaceae* Juss. – psiankowate.
- Monogr. nr **04/2010:0246** (Suplement 2010) zastępuje monografię nr **01/2008:0246** zmienioną (6.0) (z tomu 3). Nazwa surowca: *Stramonii folium* – liść bielunia; ang. *Stramonium leaf*; fr. *feuille de Stramoine*.
 - Monogr. nr **01/2008:0247** (tom 3). Nazwa surowca: *Stramonii pulvis normatus* – proszek standaryzowany z liścia bielunia; ang. *Stramonium prepared*; fr. *poudre titrée de stramoine*.
- Digitalis purpurea*** L. – naparstnica purpurowa, rodzina *Scrophulariaceae* Juss. – trędownikowate.
- Monogr. nr **01/2008:0117** zmieniona (6.0) (tom 2), nazwa surowca: *Digitalis purpureae folium* – liść naparstnicy purpurowej, ang. *digitalis leaf*; fr. *feuille d'digitale pourrée*.
- Echinacea angustifolia*** DC. – jeżówka wąskolistna, rodzina *Asteraceae* Brecht. et J. Presl – astrowate.
- Monogr. nr **01/2008:1821** zmieniona (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *Echinaceae angustifoliae radix* – korzeń jeżówki wąskolistnej, ang. *narrow-leaved coneflower root*; fr. *racine d'Echinacea angustifolia*.
- Echinacea pallida*** Nutt. – jeżówka blada, rodzina *Asteraceae* Brecht. et J. Presl – astrowate.
- Monogr. nr **01/2008:1822** zmieniona (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *Echinaceae pallidae radix* – korzeń jeżówki bladej, ang. *pale coneflower root*; fr. *racine d'echinacea pallida*.
- Echinacea purpurea*** (L.) Moench – jeżówka purpurowa, rodzina *Asteraceae* Brecht. et J. Presl – astrowate.
- Monogr. nr **01/2008:1823** zmieniona (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *Echinaceae purpureae herba* – ziele jeżówki purpurowej, ang. *purple coneflower herb*; fr. *parties aériennes fleuries d'Echinacea purpurea*.
 - Monogr. nr **01/2008:1824** zmieniona (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *Echinaceae purpureae radix* – korzeń jeżówki purpurowej, ang. *purple coneflower root*; fr. *racine d'Echinacea purpurea*.
- Eleutherococcus senticosus*** (Rupr. et Maxim.) Maxim. – eleuterokok syberyjski, rodzina *Araliaceae* Juss. – araliowate.
- Monogr. nr **01/2008:1419** zmieniona (6.0) (tom 2). Surowiec: *Eleutherococci radix* – korzeń eleuterokoku, ang. *eleutherococcus*; fr. *eleuthérocoque*.
- Elymus repens*** (L.) Gould [= *Agropyron repens* (L.) Beauv.] – perz właściwy, rodzina *Poaceae* (R. Br.) Barnhart – trawy.
- Monogr. nr **01/2008:1306** zmieniona (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *Graminis rhizoma* – kłącze perzu; ang. *couch grass rhizome*; fr. *rhizome de cheindent*.
- Ephedra equisetina*** Bunge – opisana wraz z → ***Ephedra sinica*** Stapf
- Ephedra intermedia*** Schrenk et C.A. Mey. – opisana wraz z → ***Ephedra sinica*** Stapf
- Ephedra sinica*** Stapf – przęśl chińska, ***E. intermedia*** Schrenk et C.A. Mey. – przęśl pośrednia i ***E. equisetina*** Bunge – przęśl skrzypowata; rodzina *Ephedraceae* Dumort – przęślowate. Dostarczają równorzędnych surowców.
- Monogr. nr **04/2010:2451** (Suplement 2010). Nazwa surowca: *Ephedrae herba* – ziele przęśli; ang. *Ephedra herb*; fr. *partie aériennes d'éphédra*.
- Equisetum arvense*** L. – skrzyp polny, rodzina *Equisetaceae* Rich. ex DC. – skrzypowate.

- Monogr. nr 01/2008:1825 **zmieniona** (6.0) (tom 2), nazwa surowca: *Equiseti herba* – ziele skrzypu, ang. *Equisetum stem*; fr. *tige de Préle*. [Surowcem są tylko ulistnione pędy letnie].
Eucalyptus globulus Labill. – eukaliptus gałkowy, rodzina *Myrtaceae* Juss. – mirtowate.
- Monogr. nr 01/2008:1320 (tom 2). Surowiec: *Eucalypti folium* – liść eukaliptusa, ang. *eucalyptus leaf*; fr. *feuille d'eucalyptus*.
- Monogr. nr 07/2010:0390 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:0390 (tom 2). Nazwa surowca: *Eucalypti aetheroleum* – olejek eukaliptusowy, ang. *eucalyptus oil*; fr. *huile essentielle d'eucalyptus*.
- Eucalyptus polybractea* R. T. Baker i *E. smithii* R. T. Baker, rodzina *Myrtaceae* Juss. – mirtowate.
- Monogr. nr 01/2008:0390 (tom 2). Nazwa surowca: *Eucalypti aetheroleum* – olejek eukaliptusowy, ang. *eucalyptus oil*; fr. *huile essentielle d'eucalyptus*. Surowiec z tych dwóch gatunków na mocy niniejszej monografii uznany za równorzędny z wyżej wymienionym olejkiem, z *E. globulus* Labill. (w monogr. nr 01/2008:0390, tom 2).
- Eucalyptus smithii* R. T. Baker – opisany wraz z *Eucalyptus polybractea* R. T. Baker
Eugenia caryophyllus (Spreng.) Bull. et Harr. – synonim nazwy → *Syzygium aromaticum* (L.) Merrill et L. M. Perry
Fagopyrum esculentum Moench. – gryka zwyczajna, rodzina *Polygonaceae* Juss. – rdestowate.
- Monogr. nr 01/2008:2184 **zmieniona** (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *Fagopyri herba* – ziele gryki; ang. *buckwheat herb*; fr. *sarrasin*.
- Filipendula ulmaria* (L.) Maxim. – wiązówka błotna, rodzina *Rosaceae* Juss. – różowate
- Monogr. nr 01/2008:1868 **zmieniona** (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *Filipendulae ulmariae herba* – ziele wiązówki; ang. *meadowsweet*; fr. *sommité fleurie de reine des prés*.
- Foeniculum vulgare* Mill. subsp. *vulgare* var. *dulce* (Mill.) Batt. – koper włoski odmiana słodka, rodzina *Apiaceae* Lindl. – selerowate.
- 01/2008:0825 (tom 2). Nazwa surowca: *Foeniculi dulcis fructus* – owoc kopru włoskiego [odmiany słodkiej]; ang. *sweet fennel*; fr. *fruit de fenouil doux*.
- Foeniculum vulgare* Mill. subsp. *vulgare* var. *vulgare* – koper włoski odmiana gorzka, rodzina *Apiaceae* Lindl. – selerowate.
- Monogr. nr 01/2008:0824 (tom 2). Nazwa surowca: *Foeniculi amari fructus* – owoc kopru włoskiego odmiany gorzkiej; ang. *bitter fennel*; fr. *fruit de fenouil amer*.
- Monogr. nr 0/2008:1826 (tom 2). Nazwa preparatu: *Foeniculi amari fructus aetheroleum* – olejek eteryczny kopru włoskiego odmiany gorzkiej; ang. *bitter fennel fruit oil*; fr. *huile essentielle de fruit de fenouil amer*.
- Monogr. nr 07/2009: 2380 (Suplement 2009). Nazwa surowca: *Foeniculi amari herbae aetheroleum* – olejek eteryczny z ziela kopru włoskiego; ang. *Bitter-fennel herb oil*; fr. *Fenouil amer (partie aériennes de)*.
- Frangula alnus* Mill. [= *Rhamnus frangula* L.] – kruszyna pospolita, rodzina *Rhamnaceae* Juss. – szakłakowate.
- Monogr. nr 01/2008:0025 **zmieniona** (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *Frangulae cortex* – kora kruszyny; ang. *Frangula bark*; fr. *bourdaïne*.
- Monogr. nr 01/2009:1214 i 07/2009:1214 (Suplement 2010), zastępują monografię nr 01/2008:1214 (z tomu 2). Nazwa preparatu: *Frangulae corticis extractum siccum normatum* – wyciąg suchy standaryzowany z kory kruszyny; ang. *Frangula bark dry extract, standardised*; fr. *extrait sec titré de bourdaïne*.
- Frangula purshiana* (DC.) A. Gray ex J. C. Cooper – synonim nazwy → *Rhamnus purshiana* DC.
- Fraxinus angustifolia* Vahl subsp. *oxycarpa* (M. Bieb. ex Willd.) Franco et Rocha Afonso – opisany wraz z → *Fraxinus excelsior* L.
- Fraxinus excelsior* L. – jesion wyniosły i *F. angustifolia* Vahl subsp. *oxycarpa* (M. Bieb. ex Willd.) Franco et Rocha Afonso [= *F. oxyphylla* M. Bieb.], rodzina *Oleaceae* Hoffmanns. et Link – oliwkowate.
- Monogr. nr 01/2008:1600 (tom 2), nazwa surowca: *Fraxini folium* – liść jesionu, ang. *ash leaf*; fr. *feuille de frêne*.
- Fraxinus oxyphylla* M. Bieb. – synonim nazwy *Fraxinus angustifolia* Vahl subsp. *oxycarpa* (M. Bieb. ex Willd.) Franco et Rocha Afonso, gatunek opisany wraz z → *Fraxinus excelsior* L.
- Fucus serratus* L. – opisany wraz z → *Fucus vesiculosus* L.
- Fucus vesiculosus* L. – morskoczyn pęcherzykowaty, *F. serratus* L. – morskoczyn piłkowany

oraz *Ascophyllum nodosum* (L.) Le Jolis – workoliść członowany, rodzina *Fucaceae* Oltm. – morskocynowate.

- Monogr. nr 01/2008:1426 zmieniona (6.0) (tom 2). Nazwa surowca: *Fucus vel Ascophyllum* – morskocyn lub workoliść członowany; ang. *kelp*; fr. *fucus*. Surowiec stanowią plechy tych glonów. Podane 3 gatunki dostarczają równorzędnego surowca.

Fumaria officinalis L. – dymnica pospolita, rodzina *Fumariaceae* Marquis – dymnicowate.

- Monogr. nr 07/2010: 1869 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1869 zmieniona (6.0) (tom 2), nazwa surowca: *Fumariae herba* – ziele dymnicy, ang. *fumitory*; fr. *fumeterre*.

Gentiana lutea L. – goryczka żółta, rodzina *Gentianaceae* Juss. – goryczkowate.

- Monogr. nr 01/2008:0392 (tom 2). Nazwa surowca: *Gentianae radix* – korzeń goryczki; ang. *gentian root*; fr. *racine de gentiane*.
- Monogr. nr 01/2008:1870 (tom 2). Nazwa preparatu: *Gentianae tinctura* – nalewka z korzenia goryczki; ang. *gentian tincture*; fr. *teinture de gentiane*.

Ginkgo biloba L. – miłorząb dwuklapowy, rodzina *Ginkgoaceae* Endl. – miłorzębowate.

- Monogr. nr 07/2009:1828 (Suplement 2009), zastępuje monografię 01/2008:1828 zmienioną (6.0) (z tomu 2). Nazwa surowca: *Ginkgonis folium* [popr.: *Ginkgo folium*] – liść miłorzębu; ang. *ginkgo leaf*, fr. *feuille de Ginkgo*.
- Monogr. nr 04/2008:1827 (tom 2). Nazwa preparatu: *Ginkgonis extractum siccum raffinatum et quantificatum* [popr.: *Ginkgo extractum...*] – wyciąg suchy oczyszczony i kwantyfikowany z liścia miłorzębu; ang. *ginkgo dry extract, refined and quantified*; fr. *extrait sec refiné et quantifié de ginkgo*.

Glycine hispida (Moench) Maxim – synonim nazwy → *Glycine max* (L.) Merr.

Glycine max (L.) Merr. – opisana wraz z → *Glycine soja* Sieb. et Zucc.

Glycine soja Sieb. et Zucc. – soja owłosiona i *G. max* (L.) Merr. [= *G. hispida* (Moench) Maxim] – soja warzywna, rodzina *Fabaceae* Lindl. – bobowate. Dostarczają równorzędnych surowców.

- Monogr. nr 07/2010:1265 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1265 zmieniona (6.2) (tom 3). Nazwa surowca: *Soiae oleum hydrogenatum* – olej sojowy uwodorniony; ang. *hydroge-*

nated soya-bean oil; fr. *huile hydrogénée de soja*.

- Monogr. nr 01/2010:1473 zmieniona (6.7) (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1473 (z tomu 3). Nazwa surowca: *Soiae oleum raffinatum* – olej sojowy oczyszczony; ang. *refined soya-bean oil*; fr. *huile raffinée de soja*.

Glycyrrhiza glabra L. – lukrecja gładka, *G. inflata* Bat. i lukrecja uralaska *G. uralensis* Fisch., rodzina *Fabaceae* Lindl. – bobowate. Dostarczają równorzędnych surowców.

- Monogr. nr 01-2008:1536 (tom 2). Nazwa preparatu: *Liquiritiae extractum fluidum ethanolicum normatum* – wyciąg płynny etanolowy standaryzowany z lukrecji; ang. *liquorice ethanolic liquid extract, standardised*; fr. *extarit fluide éthanolique titré de réglisse*.
- Monogr. nr 04/2008:2378 (tom 2). Nazwa preparatu: *Liquiritiae extractum siccum ad saporandum* – wyciąg z korzenia lukrecji [do aromatyzowania]; ang. *liquorice dry extract for flavouring purposes*; fr. *extrait sec de réglisse pour aromatisation*.
- Monogr. nr 01/2010:0277 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:0277 (z tomu 2). Nazwa surowca: *Liquiritiae radix* – korzeń lukrecji; ang. *liquorice root*; fr. *racine de réglisse*.

Glycyrrhiza inflata Bat. – opisana wraz z → *Glycyrrhiza glabra* L.

Glycyrrhiza uralensis Fisch. – opisana wraz z → *Glycyrrhiza glabra* L.

Gossypium hirsutum L. – bawełna zwyczajna „lub inne gatunki z rodzaju *Gossypium* L.”, rodzina *Malvaceae* Juss. – ślazowate. W uprawie na całym świecie kilka gatunków bawełny. Mogą to być jeszcze: bawełna indyjska *Gossypium herbaceum* L., bawełna egipska *G. barbadense* L. [= *G. vitifolium* Lam.; *G. acuminatum* Roxb. ex G. Don; *G. peruvianum* Cav.] oraz bawełna drzewiasta (= b. afrykańska) *G. arboreum* L.

- Monogr. nr 01/2008:1305 zmieniona (6.2) (tom 2). Nazwa surowca: *Gossypii oleum hydrogenatum* – olej bawełniany uwodorniony; ang. *hydrogenated cottonseed oil*; fr. *huile hydrogénée de coton*. [Surowcem jest olej tłoczony z nasion].

Hamamelis virginiana L. – oczar wirginijski, rodzina *Hamamelidaceae* R. Br. – oczarowate.

- Monogr. nr 04/2008:0909 (tom 2), nazwa surowca: *Hamamelidis folium* – liść ocza-

ru, ang. *hamamelis leaf*; fr. *feuille d'hamamelis*.

Harpagophytum procumbens DC. – hakorośl rozestana i *H. zeyheri* Decne – hakorośl Zeyhera, rodzina sezamowate *Pedaliaceae* R. Br. Dostarczają równorzędnego surowca.

- Monogr. nr 01/2008:1095 (tom 2). Nazwa surowca: *Harpagophyti radix* – korzeń hakorośli; ang. *devil's claw root*; fr. *racine d'harpagophyton*.
- Monogr. nr 01/2008:1871 (tom 2). Nazwa preparatu: *Harpagophyti extractum siccum* – wyciąg suchy z korzenia hakorośli; ang. *devil's claw dry extract*; fr. *extrait sec d'harpagophyton*.

Harpagophytum zeyheri Decne – opisana wraz z → *Harpagophytum procumbens* DC.

Hedera helix L. – bluszcz pospolity, rodzina *Araliaceae* Juss.— araliowate. Patrz także rozdział D w części III tej pracy.

- Monogr. nr 01/2008:2148 zmieniona (6.8) (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:2148 zmienioną (6.0) (z tomu 2). Nazwa surowca: *Hederae folium* – liść bluszczu; ang. *ivy leaf*; fr. *feuille de lierre*.

Helianthus annuus L. – słonecznik roczny, rodzina *Asteraceae* Brecht. et J. Presl – astrowate.

- Monogr. nr 01/2010:1371 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 01/2008:1371 zmienioną (6.2) (z tomu 2). Surowiec: *Helianthi annui oleum raffinatum* – olej słonecznikowy oczyszczony, ang. *refined Sunflower oil*; fr. *huile de tournesol*.

Hibiscus sabdariffia L. – ketmia szczawiowa, rodzina *Malvaceae* Juss. – ślázowate.

- Monogr. nr 04/2008:1623 (tom 2). Nazwa surowca: *Hibisci sabdariffae flos* – kwiat hibiskusa, ang. *roselle*; fr. *karkadé*.

Humulus lupulus L. – chmiel zwyczajny, rodzina *Cannabaceae* Martinov – konopiowate.

- Monogr. nr 04/2008:1222 (tom 2), nazwa surowca: *Lupuli flos* – szyszka chmielu, ang. *hop strobile*; fr. *cône de houblon*. [Surowcem tym nie jest kwiat, lecz szyszkokształtny owocostan chmielu].

Hydrastis canadensis L. – gorzknik kanadyjski, rodzina *Ranunculaceae* Juss. – jaskrowate.

- Monogr. nr 01/2010:1831 (Suplement 2010) zastępuje monografię nr 04/2008:1831 (z tomu 2), nazwa surowca: *Hydrastis rhizoma* – kłącze gorzknika kanadyjskiego, ang. *goldseal rhizome*; fr. *hydrastis*.

Hypericum perforatum L. – dziurawiec zwyczajny, rodzina *Hypericaceae* Juss. – dziurawcowate. Patrz także rozdział D w części III tej pracy.

- Monogr. nr 07/2008:1438 (tom 2). Nazwa surowca: *Hyperici herba* – ziele dziurawca; ang. *St. John's wort*; fr. *millepertuis*.
- Monogr. nr 07/2008:1874 zmieniona (6.3) (Suplement 2010), zastępuje monografię 07/2008:1874 (z tomu 2). Nazwa preparatu: *Hyperici herbae extractum siccum quantificatum* – wyciąg suchy kwantyfikowany z ziela dziurawca; ang. *St. John's wort, dry extract, quantified*; fr. *extrait sec quantifié de millepertuis*.

PIŚMIENNICTWO

1. Drobnik J. XIX-wieczne przedruki Pharmacopoeia Regni Poloniae. Farm. Pol. 2011; 67(1): 37–38.
 2. Jarvis C. 2010: The Linnaean Plant Name Typification Project. www.nhm.ac.uk/research-curation/research/projects/linnaean-typification/index.html, dostęp: 2010.
 3. Govaerts, R., Dransfield, J., Zona, S. F., Hodel, D. R., Henderson, A. 2010: *World Checklist of Selected Plant Families. The Board of Trustees of the Royal Botanic Gar-*

dens, Kew. www.kew.org/wcsp. Dostęp: 2010.
 4. USDA, ARS, National Genetic Resources Program. Germplasm Resources Information Network (GRIN). Online Database. National Germplasm Resources Laboratory, Beltsville, Maryland. http://www.ars-grin.gov/cgi-bin/npgs/html/tax_search.pl, dostęp 2011.
 5. Guiry, M. D. & Guiry, G. M. *Algae-Base*. World-wide electronic publication,

National University of Ireland, Galway 2005–2010. www.algaebase.org (dostęp 2009–2010).
 6. Reveal J. L. Classification of extant Vascular Plant Families. Department of Plant Biology, Cornell University, Ithaca 2008. http://www.plantsystematics.org/reveal/pbio/fam/vascplfam.html, dostęp 2011.
 7. Anioł-Kwiatkowska J. *Wielojęzyczny słownik florystyczny*. Wydawnictwa Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2003.